

EFEMÈRIDES LITERATURA

El 19 de novembre es compliran cent anys del naixement de Joan Sales, un centenari que es commemora amb el de Calders i Tísner. A Sales devem la primera edició de 'Poesies' de Màrius Torres, a Mèxic. La relació epistolar entre tots dos, publicada a 'Cartes a Màrius Torres', retrata la realitat durant la contesa, novel·lada a 'Incerta glòria'.

FONS SALES/WWW.SALESCALDERSTISNER.CAT

FONS SALES/WWW.SALESCALDERSTISNER.CAT

FONS SALES/WWW.SALESCALDERSTISNER.CAT

Diferents instantànies de Sales: la primera, amb 20 anys, seguida d'una altra durant el seu exili a San Pedro de Macoris (República Dominicana), on va residir abans d'anar a Mèxic, i les dos últimes

Memòria d'un editor

Es commemora el centenari de Joan Sales, el primer a publicar Màrius Torres

R. BANYERES

LLEIDA | A hores d'ara ningú dubta de la influència literària de Mercè Rodoreda. *La plaça del Diamant*, protagonitzada per la Colometa, és, potser, una de les obres més celebrades de la literatura catalana de postguerra. Si Armand Obiols, a més de ser la seua parella sentimental, va actuar com una mena de conseller literari, Joan Sales (Barcelona, 1912-1983) es va convertir, per molts, en el seu "descobridor" des que el 1962 va publicar la història que s'ha convertit en un clàssic. Això sí, com demostra la seua correspondència, les baralles entre tots dos podien passar de monumentals. Amb un criteri molt marcat —també, cal dir-ho tot, de vegades discutit— i vetllant especialment per la qualitat literària, aquest deixeble de Pompeu Fabra, escriptor, poeta, traductor i editor, pot considerar-se un dels pilars de la

recuperació de l'edició de llibres en català, tant des del seu exili a causa de la Guerra Civil com després de tornar a Catalunya el 1948, sobretot amb la creació del mític Club Editor.

Aquest any se celebra el centenari del seu naixement, junta-

'INCERTA GLÒRIA'

Sales va ficcionar a 'Incerta glòria' les cartes que va enviar entre el 1936 i el 1942 a Màrius Torres

ment amb el d'Avel·lí Artís Gener, *Tísner*, i Pere Calders. Per commemorar-ho, la Generalitat ha instaurat l'Any Sales, Calders, Tísner 1912/2012, amb activitats a tot el país fins ben entrat el 2013. Una celebració que de cap manera pot ser aliena a Lleida.

I és que Joan Sales —fins i tot a l'exili— va publicar la primera edició de *Poesies* d'un dels poetes més celebrats de Ponent, Màrius Torres. Van veure la llum a Coyoacán (Mèxic), el 1947. No en va, ell havia sigut un gran amic epistolar, a més d'una notable influència lingüística i literària. Quan l'obra del metge i poeta lleidatà es va editar per primera vegada, havien passat cinc anys des de la seua mort als 32 anys al sanatori de Puig d'Olena, on havia estat reclòs des de finals del 1935 a causa de la tuberculosi. Va ser en aquest centre on els va presentar a Mercè Figueras, la Mahalta de l'autor de *La ciutat llunyana*, que també hi estava ingressada. La seua germana, Esperança Figueras, era companya de feina de Sales a les oficines d'ensenyament de català de la Generalitat, de manera que l'editor i la seua esposa, Núria Folch, escri-

Joan Sales, a Siurana de Prades en l'època d'*'Incerta glòria'*.

ARXIU TORRES

La Càtedra Màrius Torres commemora l'efemèride

■ Coincidint amb el centenari del seu naixement i el 29è aniversari de la seua mort (12 de novembre del 1983), la Càtedra Màrius Torres de la UdL organitza una jornada dedicada a la relació entre Sales i Torres. Encara s'ha de concretar si serà el dia 16 o el 23 i comptarà amb la participació de la néta de Sales, Maria Bohigas (que continua la seua tasca al Club Editor), Margarida Prats, Joan Ramon Veny i Montse Casals.

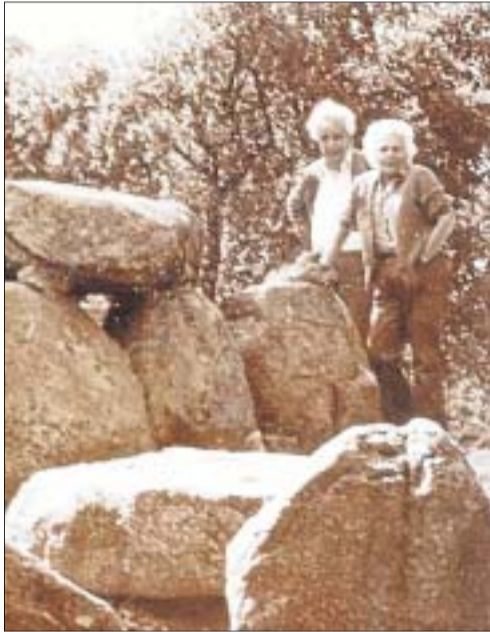
Màrius Torres i Mercè Figueras, al Mas Blanc, el 1942.

Joan Sales està considerat per molts el descobridor d'autors de la talla de Llorenç Villalonga i Mercè Rodoreda, a qui va publicar en plena postguerra.

Torres guardava la correspondència amb Sales, però la guerra i l'exili no van permetre a l'editor conservar-la sencera. 'Cartes a Màrius Torres', germen d'Incerta glòria, inclou 185 cartes.

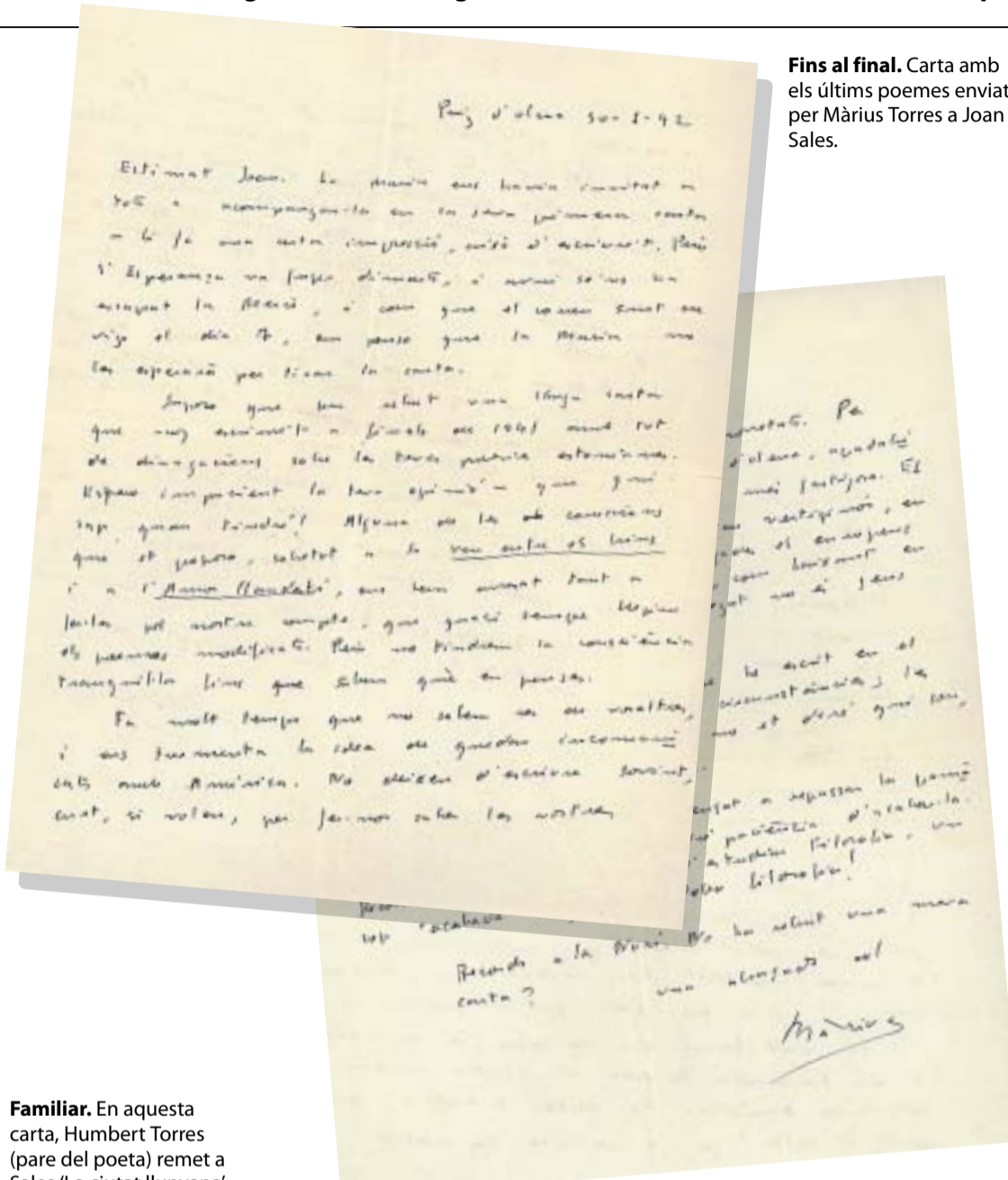
La novel·la 'Incerta glòria', considerada la principal obra de Sales, és una visió de la contesa civil a través dels ulls dels vençuts, que va merèixer el premi Joanot Martorell del 1955.

FONS SALES/WWW.SALESCALDERSTISNER.CAT

es, amb Mercè Rodoreda.

vien a la Mercè amb assiduitat. Durant una visita, a principis del 1936, aquesta els va posar en contacte. L'amistat entre tots dos ja no es va trencar i, tot i que no van tindre gaires ocasions de veure's, sí que van mantindre una forta relació epistolar. En les seues línies planen discussions literàries, però el més rellevant és que a través seu es pot captar l'enrarrit ambient de l'època. Precisament, tota aquesta correspondència va ser publicada per Sales el 1976, mesos després de la mort de Mercè Figueras. Són les *Cartes a Màrius Torres*. Poden considerar-se la *carab*, el germen, o la realitat en què es basen els fets novel·lats de l'obra magna de Sales, *Incerta glòria*, un text que té com a centre neuràlgic la guerra, vista des de la perspectiva dels vençuts i que evoluciona des d'una primera versió de 335 pàgines publicada el 1956 fins a una definitiva de 910 pàgines del 1971. En la primera edició, l'autor es conté. Coses de la censura després d'una guerra que el va marcar profundament. Això sí, els motius per escriure-la els tenia clars: "L'impuls que m'ha mogut, en general, però sobretot, en el cas d'*Incerta glòria* i de *Cartes a Màrius Torres* és un desig de constituir-me en testimoni de la veritat. De quina veritat? D'una veritat com jo l'he vist. De la meua veritat, que és una cosa que m'inquieta molt: com en aquest món es formen, forgen i escampen les mentides, es fan eternes i són tan difícils de combatre", va dir en una conferència a l'Ateneu Barcelonès, al gener del 1978. Ha arribat el moment de reviu la seua memòria, que no és incerta. Més aviat precisa.

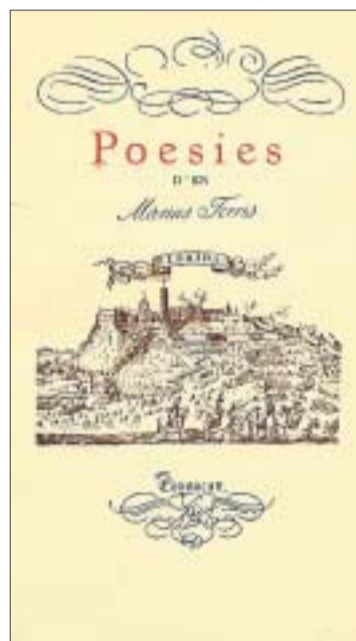
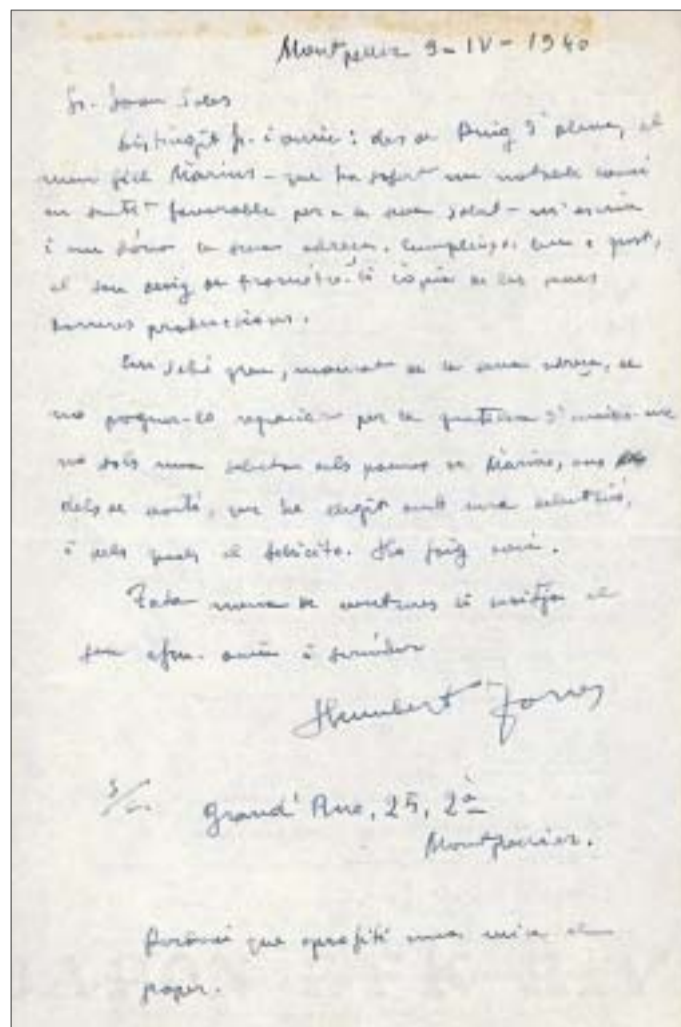

Fins al final. Carta amb els últims poemes enviats per Màrius Torres a Joan Sales.

Un home compromès que ens insta a deixar de ser imbècils

La vida de Joan Sales va estar marcada pel compromís. De jove va participar en l'oposició a la dictadura de Primo de Rivera i, amb 24 anys, la Guerra Civil va esclatar en la seua vida. S'acabava de llicenciar en dret i es va allistar a l'Escola Popular de Guerra de la Generalitat. Destinat als fronts de Madrid i Aragó, va escriure a Torres: "Fraga m'havia semblat, unes hores abans, una Lleida en miniatura." I és que aquí havia acabat el batxillerat. El seu exili per diversos països va acabar a Mèxic, però convençut que el seu lloc era a Catalunya, va tornar el 1948, on va intensificar la seua tasca de publicar en català. Amb Club Editor va treure a la llum textos d'autors clau com Rodoreda i Villalonga. Amb tota probabilitat, els actuals esdeveniments polítics a Catalunya no el deixarien indiferent. No en va, és seua la frase: "Des de fa 500 anys, els catalans hem estat uns imbècils. Es tracta, doncs, de deixar de ser catalans? No, de deixar de ser imbècils!"

Familiar. En aquesta carta, Humbert Torres (pare del poeta) remet a Sales 'La ciutat llunyana'.

Anotacions de Sales als poemes de Torres abans de publicar-los.

Tres grans plomes per a Catalunya

Joan Sales, Avel·lí Artís Gener, Tísner, i Pere Calders van néixer el 1912. Tots tres van viure de ple la Guerra Civil i van ser notables escriptors, cadascun amb el seu públic. La Generalitat commemora el seu centenari amb activitats a tot el país, tant per al gran públic com per a especialistes.

Lectura de 'Cartes a Màrius Torres', de www.salescalderstisner.cat

Vegeu el vídeo al mòbil amb el codi.

'Incerta glòria', al mòbil

www.salescalderstisner.cat

